

*Освальд Тоцс, студент магистратуры
Балтийской международной академии
Рига, Латвия*

Цель продления срока коммерческой сделки

Анотация: Продление срока коммерческой сделки в коммерческом обороте можно использовать как средство правовой защиты. В таком случае, продление срока коммерческой сделки дает возможность должнику устранить нарушение прав кредитора или возможность добровольно выполнить обязательства по договору без дополнительных санкций. Единая международная нормативная база акцентирует те вопросы, которые связаны с коммерческими принципами, с унификацией условий о заключении сделки и содержания сделки, с санкциями, рисками, определением потерь, а также другими условиями договора, но в меньшей мере акцентируются вопросы, связанные с исполнением договоров и форм исполнения. Именно исполнение коммерческой сделки обеспечивает оперативность коммерческого оборота и развитие экономики. Срок выполнения договора, который определен, основываясь на объективных возможностях сторон, и сотрудничество в сфере исполнения договора дисциплинирует и приводит к коммерческой стабильности. Тем не менее, если остается возможность правовыми средствами достичь неправомерные цели, деградируется среда коммерческого оборота.

Ключевые слова: коммерческая сделка, срок, продление срока, соглашение, кредитор

Problēmas nostādne: Mūsdienu pasaulē globalizācijas apstākļos, attīstoties starptautiskajai ekonomiskajai sadarbībai, pieaug tendence izstrādāt visiem naudas preču apgrozības dalībniekiem vienotus un saprotamus tiesiskos pamatus. To, ka tirdznieciskajās attiecībās būtu vēlama tiesību unifikācija, nenoliedz nevienas valsts juristi, komersanti un politiķi.

Arī komercdarījumu tiesiskajā regulējumā gan starptautiskajā, gan nacionālajā līmenī notiek virzība uz unifikāciju. Tiek izstrādātas starpvalstu vienošanās par konkrētām, samērā šaurām tiesību jomām, tai skaitā par jautājumiem, kas skar komercdarījumus kopumā, un arī par jautājumiem, kas regulē tikai kādu konkrētu komercdarījumu. Būtiska loma tiesiskā regulējuma unifikācijā ir UNIDROIT izstrādātajiem starptautisko komercīģumu principiem. Savukārt komerciesību principu piemērošana sekmē komersantu rīcības vienveidību un paredzamību, kas palīdz paātrināt komerciālo apgrozību.

Kā teikts, koncepcijas „Par komercdarījumu tiesisko regulējumu” kopsavilkumā, tad „komerciesību galvenais uzdevums ir vienkāršot un paātrināt privāttiesisko (komerciālo) apgrozību, vienlaikus nodrošinot arī šīs apgrozības stabilitāti, paaugstinot uzticības aizsardzību un komersantu atbildību. Šajā ziņā nozīmīga loma ir speciālajām normām,

kas regulē komercdarījumus, jo Civillikuma noteikumi par tiesiskajiem darījumiem, kas attiecas uz visiem privāttiesību subjektiem, nespēj pilnībā nodrošināt vienkāršu un ātru komercdarījumu noslēgšanu un izpildi”. [1] Tas nozīmē, ka privāttiesību subjektu diferencēšana atkarībā no jomas, kurā šie subjekti darbojas kā fiziskas vai juridiskas personas, un vai šī darbība ir vai nav regulāra, vai ir saistīta ar peļņas gūšanu, mūsdienu ekonomiskajā situācijā gan nacionālajā, gan starptautiskajā aspektā ir būtiska, lai stimulētu komerciālo apgrozību.

Var teikt, ka Komerclikuma normas atšķirībā no Civillikuma normām vairāk vērstas uz pārdevēja aizsardzību, jo komerciālajā apgrozībā darījumi notiek daudz un bieži, un normatīvajam regulējumam ir jāveicina, nevis jā kavē komerciālā apgrozība. Komerccdarījuma tiesiskais regulējums, kas ietverts Komerclikumā, ir vērst uz vienkāršības un ātruma sekmēšanu. Jau pati komercdarījuma definīcija ir īsa un lakoniska “komercdarījumi ir komersanta tiesiskie darījumi, kas saistīti ar komercdarbību”. [2] Tātad no definīcijas izriet, ka 1) komercdarījumu slēdz komersants, 2) komercdarījums ir tiesisks darījums, kam piemīt Civillikumā noteiktās darījuma sastāvdaļas un spēkā esamības pamatojums, 3) komercdarījums ir saistīts ar komercdarbības nodrošināšanu.

Komerclikumā ir arī noteikti ievērojami

īsāki noilguma termiņi, noteikti zaudējumu aprēķināšanas mehānismi, paplašinātas tiesības komersantiem pašiem izmantot tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Savukārt Civillikumā 2013.gada 23.maijā izdarītie grozījumi [3] regulē jautājumus attiecībā uz nokavējumu trim komercdarījumu veidiem - preces piegādei, pirkumam vai pakalpojuma sniegšanai.

Tēmas aktualitāte: Vienu no pamatojumiem izvēlētais tēmas aktualitātei autors saskata faktā, ka, lai gan preces tiek piegādātas, pakalpojumi tiek sniegti, tomēr ar tiem saistītie norēķini tiek veikti, neievērojot līgumos noteiktos termiņus. Tas ietekmē uzņēmumu konkurētspēju un rentabilitāti, kā arī savlaicīgu nodokļu nomaksu un darba algu izmaksu. Tas var radīt situāciju, ka kreditoram ir nepieciešams ārējs finansējums, kura pieejamība ir apgrūtināta un prasa papildus resursus ilgtermiņā. Kā pamatojumu tēmas izvēlei, jāmin arī juridiskas personas maksātnespējas procesa uzsākšanas neviennozīmīgo vērtējumu.

Trešais pamatojums ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 16.februāra Direktīva «Par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos», kurā ir iekļautas konkrētas prasības darījumos par preču piegādi, pirkumu vai pakalpojumu sniegšanu noteiktajiem maksājumu termiņiem.[4] Ikviens komercdarījums tiek slēgts ar mērķi sasniegt noteiktu ekonomisku rezultātu, nosakot konkrētu laika periodu, kurā jāīstenojas tam jāiestājas un plānojot ekonomisko attīstību. Pienākums pildīt tiesīgi noslēgtu līgumu ir ietverts civiltiesību principā „Pacta sunt servanda” un Civillikuma 1587.pantā,[5] kam jānodrošina tiesiskā stabilitāte saistību pienācīgas izpildes jomā. Arī Augstākā tiesa ir atzinusi saistību izpildes pienākuma absolūtu raksturu.[6]

Tāpat tiek atzīts, ka vēlāk radušās līguma izpildīšanas grūtības ne praksē, ne normatīvajā regulējumā neparādās kā vērā ņemams apstāklis, ja runa ir par līguma saistošo spēku. Tāpēc autors uzskata, ka, nosakot līguma izpildes termiņu, tostarp, termiņu, kurā veicami maksājumi, līdzējiem ir jāvadās no objektīviem kritērijiem un jārēķinās ar pilnu atbildību, kas var iestāties, ja tiek kavēti maksājumi, kas viennozīmīgi uzskatāms par līguma pārkāpumu. Tomēr pie zināmiem apstākļiem, kurus līdzēji nevarēja un viņiem nevarēja

paredzēt, slēdzot līgumu, termiņa pagarinājums, kas var tikt noteikts saskaņā ar līdzēju vienošanos, var dot pozitīvu rezultātu un novest pie saistību izpildes, kas arī ir komercdarījuma mērķis. Līdz ar to autora mērķis ir izpētīt komercdarījuma termiņa pagarinājuma kā tiesiskās aizsardzības līdzekļa izmantošanas tiesiskos un praktiskos aspektus.

Aktuāla tēmu ietveroša publikācija: Profesors Kalvis Torgāns savā grāmatā „Līgumu un deliktu tiesību problēmas” (Contract and tort law problems), kas izdota 2013.gadā un uzskatāma par nopietnu zinātnisku pētījumu, cita starpā risina arī jautājumu par „līguma izpildes termiņa pagarinājumu kā soli uz smagākām sankcijām” [8, 101]. Šajā pētījumā paustās atziņas sasaucas ar 2011.gada 16.februāra Direktīvas doto skaidrojumu par to, ka „par redzami netaisnu līguma noteikumu vai praksi vienmēr būtu jāuzskata tas, ka tiek izslēgtas tiesības pieprasīt procentus [...] par maksājumu termiņu neievērošanu un par kreditoriem radušos izmaksu kompensēšanu, un [...] ir redzami netaisni izslēgt kreditora tiesības uz atgūšanas izmaksu kompensāciju”. [9] Līdz ar to, vienojoties par līgumā ietvertā termiņa pagarinājumu, līdzējiem būtu jāatrunā arī jautājums par kreditoram šajā sakarā radušos izmaksu kompensāciju.

Pētījuma mērķis: Ar savu pētījumu autors vēlas noskaidrot komercdarījuma termiņa pagarinājuma pozitīvos un negatīvos aspektus un tiesiskā regulējuma nepilnības.

Pētījuma saturs: Autors pievienojas uzskatam, ka komercdarījuma termiņa pagarinājuma mērķis ir dot iespēju parādniekam novērst kreditora tiesību aizskārumu jeb iespēju labprātīgi izpildīt ar līgumu uzņemtas saistības bez papildus sankciju piemērošanas. Ja parādniekam ir svarīgi uzturēt labu reputāciju, neprovocēt sadarbības partnerus uz radikālu rīcību līdz pat maksātnespējas ierosināšanai, tad tieši parādnieka interesēs ir vienoties ar kreditoru par termiņa pagarinājumu. Un tikai tad, ja vienošanos nav iespējams panākt, jo parādnieka un kreditora intereses nesakrīt un nav vērstas uz biznesa kontaktu turpināšanu, kreditors var izmantot smagākas sankcijas atkarībā no tā, kas pielīgts līgumā, un proti, 1) paziņot par atteikšanos no līguma, 2) prasīt līguma atcelšanu. Kā vienā, tā otrā gadījumā

būs jārisina jautājums par nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu.

Saistībā ar iespējām un nepieciešamību pagarināt līguma termiņu Vīnes konvencijas 63.pants nosaka, ka „pārdevējs var noteikt saprātīga ilguma papildus termiņu pircējam viņa saistību izpildei” [10], kas nozīmē, ka lai pārdevējs, pamatojoties uz minēto normu, varētu piedāvāt pircējam papildus termiņus saistību realizācijai, tad viņam vispirms ir jāsaņem no pircēja paziņojums par to, ka pircējs nespēj iekļauties līguma termiņos vai arī ka pircējs nepildīs savas ar līgumu uzņemtās saistības. Tikai pēc šāda paziņojuma saņemšanas pārdevējs var pieņemt lēmumu par tālāko rīcību. Pārdevējs var aicināt pircēju vienoties par saprātīgiem termiņiem, vai gaidīt līguma termiņa beigas, lai pielietotu attiecīgus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kas vērsti pret līguma pārkāpumu, kā to nosaka Vīnes konvencijas 63.panta otrā daļa.

Papildus termiņa noteikšana arī ir uzskatāma par tiesiskās aizsardzības līdzekli, pie kam tādu tiesiskās aizsardzības līdzekli, kas vērsts uz stabilitātes saglabāšanu komerciālajā apgrozībā.

Pirms attiecīgo grozījumu izdarīšanas Civillikumā saistībā ar 2011.gada 16.februāra Direktīvas prasību ieviešanu, izgaismojās problēma, kas saistīta ar to, ka daudzi maksājumi kavējas struktūrfondu līmenī, tāpēc ka Eiropas Savienības līdzekļi laikus netiek pārskaitīti dalībvalstīm. Tātad šādā gadījumā dalībvalsts nevarētu būt vainīga. Samaksas termiņš var ilgt līdz pat sešiem mēnešiem. Tas nozīmē, ka komercdarījumos, kas saistīti ar struktūrfondu līdzekļu izmantošanu norēķinu veikšanā, līgumi slēdzami uz ļoti elastīgiem noteikumiem un objektīvu reālās situācijas izpēti. Šādos līgumos kā obligāta prasība būtu jāietver termiņa pagarinājuma iespēja, lai nodrošinātu ar līgumu uzņemto saistību izpildi. Arī pati Direktīva ieteic, ka „vajadzētu saglabāt iespēju līgumslēdzējām pusēm īpaši vienoties par maksājumu termiņiem, kas ir ilgāki par 60 dienām, tomēr ar nosacījumu, ka šāda termiņa pagarināšana nav redzami netaisna attiecībā pret kreditoru.”[11]

Nereti komersantam, kam draud maksātnespēja, jo dažādu iemeslu dēļ sāk trūkt apgrozāmo līdzekļu, ir nodokļu maksājumu

parādi, sadarbības partneri nepilda savas saistības, rodas nepieciešamība iegūt laiku sava stāvokļa stabilizēšanai, vai gluži otrādi uzņēmuma iztukšošanai. Ja komersants nevēlas objektīvi un analītiski risināt radušās grūtības un neizvēlas pieteikt Tiesiskās aizsardzības procesu, tad viņš piedāvā kreditoriem vienoties par saistību izpildes termiņa pagarinājumu, piekrītot kreditora izvirzītajiem noteikumiem.

Augstākā tiesa ir apkopojusi tiesu praksi lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros, kas norāda uz tendenci slēgt dažādus komercdarījumus un vienošanās pirms maksātnespējas procesa pasludināšanas, tostarp vienošanās par saistību izpildes termiņa pagarināšanu. Augstākā tiesa ir konstatējusi, ka „darījumi, kuru mērķis ir padarīt neiespējamu, kavēt vai novilcināt kreditoru prasījumu apmierināšanu ir saistīti ar aktīvu atsavināšanu, padarot tos nepieejamus, kreditoru prasījumu apmierināšanai. Parasti tie rada zaudējumus nenodrošinātajiem kreditoriem, un tajos jāpierāda subjektīvais parādnieka nodoms.” [12,5] Nereti, lai iegūtu laiku šādu darījumu noslēgšanai, notiek vienošanās ar nenodrošinātajiem kreditoriem par maksājumu termiņu pagarinājumu.

Ja darījumi notiek īsi pirms maksātnespējas, tad tie nonāk pretrunā ar kreditoru vienlīdzības principu un dod nepamatotas priekšrocības atsevišķiem kreditoriem, līdz ar to tiek uzskatīts, ka šādi darījumi ir apstrīdami maksātnespējas procesa ietvaros. Piemēram, maksājumi un ieskaits par saistībām, kam nav iestājies termiņš, darbību veikšana, kas nav parādnieka pienākums, nodrošinājuma došana par eksistējošu nenodrošinātu saistību, neparasti norēķināšanās veidi (piemēram, nevis ar naudu, bet aktīviem), norēķināšanās par summu, kas ir ļoti liela salīdzinājumā ar parādnieka aktīvu vērtību, maksāšana par parādu, kas ir strīdīgs, bet kur kreditors rada lielu spiedienu, t.sk. tiesājoties.

Ieskaits pats par sevi nav apstrīdams, tas var tikt uzskatīts kā preferēts jeb spēkā neesošs, ja noticis, īsi pirms maksātnespējas, un maina parādu samēru starp pusēm, radot priekšrocību, vai arī ir saistīts ar cesiju, kur kāds debitors ir iegādājies parādu, lai radītu

ieskaitu.[13, 6]

Zaudējumi kreditoriem nereti tiek nodarīti nevis ar atsevišķa darījuma (vienošanās) noslēgšanu, bet ar vairākām savstarpēji saistītām darbībām, no kurām atsevišķas var arī nebūt atzīstamas par darījumu Civillikuma 1403. panta izpratnē. Aplūkojot darījumu apstrīdēšanas lietas, var secināt, ka zaudējumus radošus darījumus var iedalīt divas kategorijās: 1) darījumi, kuru noteikumi ir zaudējumus radoši (neizdevīgi parādniekam); 2) darījumi, kuru formālie noteikumi atbilst normālai komercpraksi, taču darījumu izpilde ir zaudējumus radoša.

Piemēram, parādnieka un trešo personu veiktās darbības par darījumu plašākā nozīmē ir atzinusi Civillietu tiesu palāta savā 2010. gada 3. jūnija spriedumā lietā Nr.PAC-0287, konstatējot, ka parādnieks SIA „Rindeks” kopš 2005. gada nebija norēķinājies ar vienu no kreditoriem par saņemto preci. 2006. gadā augustā kreditors brīdināja parādnieku par maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanu. Savukārt SIA „Rindeks” pārliecināja kreditoru, ka viņam nepieciešams laiks savu nekustamo īpašumu, kas iekļāti bankā par summu, kas ir daudz mazāka par kredītu, tāpēc sedz gan bankas, gan kreditora prasījumus, pārdošanu. Noslēdzot vienošanos par termiņa pagarinājumu un iegūstot laiku nekustamā īpašuma pārdošanai, SIA „Rindeks”, noslēdza līgumu ar SIA „E.S. Vira” par sev piederoša nekustamā īpašuma atsavināšanu. Līgums paredzēja darījuma konta atvēršanu un īpašuma tiesību reģistrāciju uz ieguvēja vārda pēc pirkuma maksas saņemšanas, taču šāds konts netika atvērts. SIA „Rindeks” valde uzdeva SIA „E.S. Vira” pirkuma maksu divām fiziskajām personām, kas it kā bija SIA „Rindeks” kreditori, kā arī piekrita, ka SIA „E.S. Vira” tiek ierakstīta zemesgrāmatā kā nekustamā īpašuma ieguvējs, neskatoties uz to, ka pirkuma maksa nebija samaksāta.[14]

Lai komercdarījuma termiņa pagarinājums tiešām būtu vērst uz parādnieka saistību izpildi attiecībā pret kreditoru, jāatceras, ka komercdarījums nodrošina komercdarbību, tātad tam jāveicina godīga komercprakse - „darbība (uzvedība, apgalvojums, komerciāla saziņa, tirgvedība) vai bezdarbība (noklusējums), kas tieši saistīta ar tirdzniecības

veicināšanu, preces (ķermeņiskas vai bezķermeņiskas lietas) pārdošanu vai pakalpojuma sniegšanu patērētājam.”[15] Un līdz ar to komercdarījuma termiņa pagarinājums nedrīkst tikt izmantots kā darbība, kas virzīta uz prettiesiska mērķa sasniegšanu, ar formāli tiesisku pamatojumu. Tādejādi vienojoties par tāda komercdarījuma termiņa pagarinājumu, kuram nav objektīva pamata, vai parādnieka darbības ir pretrunīgas un nav vērstas uz patiesu saistību izpildi, līdzēji faktiski vienojas par apstrīdama darījuma, kas ietver „ne tikai atsevišķu darījumu (līgumu) un tā izpildi, bet parādnieka un trešo personu darbību kopumu, kas ir virzīts uz zaudējumu nodarīšanu kreditoru kopumam”[16, 14], realizāciju.

Autors secina, ka komercdarījuma termiņa pagarinājuma mērķis var būt gan tiesisks, kas vērst uz saistību izpildes nodrošināšanu, gan prettiesisks, kas vērst uz izvairīšanos no saistību izpildes. Tikai tiesa var noskaidrot, vai termiņa pagarinājums ir bijis tiesisks, un balstīts uz labas ticības principa ievērošanu.

Civilprocesa likuma 1. panta pirmā daļa paredz, ka „katrai fiziskajai un juridiskajai personai ir tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā”. [17] Tiesai, izspriežot lietu, piemērojamās normas ir jāinterpretē tā, lai personu aizskarto tiesību aizsardzība būtu reāla, nevis formāla. Ir jāņem vērā Civilprocesa likuma 192. panta noteikumi, kas paredz, ka tiesa taisa spriedumu par prasībā noteikto prasības priekšmetu un uz prasībā norādītā pamata, nepārsniedzot prasījuma robežas. [18] Apstrīdot parādnieka darījumus, tostarp vienošanos par komercdarījuma termiņa pagarinājumu, kuru kaitīgā ietekme uz kreditoru kopuma interesēm ir izpaudusies ne tikai darījuma noteikumos, bet arī parādnieka un trešo personu darbību kopumā, kas vērsti uz zaudējumu nodarīšanu parādniekam un kreditoru kopumam, prasītājam ir jāpierāda šo darbību prettiesiskā daba un ietekme uz parādnieka un kreditoru tiesiskajām interesēm.

Tiesu praksē ir apskatīts jautājums par darījuma apstrīdēšanas noteikumu piemērošanu maksājumiem, kas Civillikuma izpratnē ir uzskatāmi nevis par darījumu, bet par darījuma izpildi. Tātad arī jautājums vai komercdarījuma termiņa pagarinājums ir uz-

skatāms par darījumu vai saistīts ar noslēgta darījuma izpildes nodrošinājumu, ir vērtējams neviennozīmīgi. Tāpat jāatceras, ka viens no priekšnoteikumiem, lai darbību varētu atzīt par darījumu, tostarp komercdarījumu, ir tiesisku seku radīšana. Tiesu praksē ir sastopami gadījumi, kad šis priekšnoteikums netiek konstatēts.

Senāts ir nošķīris darījumu slēgšanu, ko apliecina pavadzīmes, no darījuma izpildes, kas izpaužas kā naudas līdzekļu pārskaitīšana, un, norādījis uz to, ka, vērtējot apstākļus un pierādījumus, lai darījumu atzītu par spēkā neesošu, ir jāvērtē ne tikai abstrakti darījuma saturs - vai darījums paredz kādus nesamērīgus un līdzējiem neizdevīgus noteikumus, bet arī darījuma faktiskais izpildījums. Zaudējumus var radīt apstākļi, ka parādnieks, nesaņemdam līguma izpildījumu no otras puses, veic maksājumu kreditoram.[19] Par zaudējumus radošu darījumu, vai parādnieka rīcību, kuras mērķis nav saistību izpilde, tiesu praksē ir atzīti arī tādi darījumi, kas paši par sevi nesamazina parādnieka mantas sastāvu (nemaina aktīvu un saistību attiecību), jo parādnieks neveic maksājumus, kas noteikti komercdarījumā, taču šādi darījumi, tostarp, vienošanās par līguma izpildes termiņa pagarinājumu, ietekmē kreditoru prasījumu apmierināšanas proporciju, gadījumā, ja tiek ierosināts maksātspējas process. [20, 57]

Analizējot praksi saistībā ar lēmuma par komercdarījuma termiņa pagarinājumu, nākas secināt, ka kreditori nepietiekoši rūpīgi izturas pret informācijas iegūšanu par parādnieka finansiālo stāvokli. No vienas puses, likums tieši neuzliek par pienākumu darījumu pusēm noskaidrot otras puses finansiālo stāvokli darījumu slēgšanas brīdī, un arī pie darījuma izpildes, turklāt informācijas iegūšanas iespējas ir ierobežotas. No otras puses, komerciesiskajā apgrozībā piedalās komersanti un to pārstāvji, kuru kompetence un pieredze bieži vien ļauj identificēt otras darījumu puses maksātspējas problēmas.

Atkarībā no tā, cik augstu tiesu praksē tiks nolikta otras puses labticības līnija, ir atkarīgs tas, cik rūpīgi otra darījumu puse izturēsies pret darījumu slēgšanu ar parādnieku, kurš atrodas finansiālās grūtībās.

No vienas puses, likumam un tiesu prak-

sei nebūtu jāattur komersanti no darījumu slēgšanas ar finansiālās grūtībās esošu parādnieku, jo tādā veidā tiktu tikai samazinātas parādnieka iespējas atrisināt finansiālās grūtības. It īpaši, ja ir runa par darījumiem, kas tiek slēgti parastās komercdarbības ietvaros. No otras puses patvaļas aizlieguma princips paredz darījumu partneru līdzatbildību par parādnieka darījumiem, kas var radīt kaitējumu kreditoru kopuma interesēm. Tāpēc tiesu praksei būtu jāveicina savstarpēji atbildīga komersantu rīcība, t.sk. izvirzot komersantiem krietna un rūpīga saimnieka mērauklu arī attiecībā uz darījumu slēgšanu ar finansiālās grūtībās esošu otru darījumu pusi.

Īpaši kritiski darījuma otras puses labticība būtu vērtējama gadījumos, kad darījums tiek slēgts ārpus parādnieka parastās komercdarbības un parādnieka rīcība liecina par nodomu izvairīties no saistību izpildes pret kādu no kreditoriem. Šādi darījumi parasti tiek slēgti ar mērķi apmierināt parādnieka un ar to saistīto personu intereses, savukārt zaudējumi konkrētam kreditoram vai vairākiem kreditoriem ir šādas rīcības neizbēgamas sekas. Autors uzskata, ka, lai parādnieka un parādnieka pārstāvju prettiesiskās intereses tiktu apmierinātas, darījums pārsvarā nav iedomājams bez otras darījuma puses apzinātas līdzdarbības.

Tādejādi jāpieņem, ka ikviena komersanta izšķiršanās par komercdarījuma termiņa pagarinājumu ir saistīta ar riskiem, kuru izvērtēšana ir viņa kompetences un profesionalitātes jautājums. Savukārt normatīvajam regulējumam būtu jādod optimālais ietvars risku mazināšanai, izvēloties tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kas nav saistīti ar tūlītēju tiesvedību, bet var sekmēt saistību izpildi.

Pētījuma rezultātā autors atbalsta viedokli, ka likumā nav iespējams paredzēt tos apstākļus, kuriem iestājoties, komercdarījuma (līguma) izpilde var kļūt pārlieku apgrūtināta, kā arī nav iespējams iepriekš konkrēti noteikt kādi tiesiskās aizsardzības līdzekļi pasargātu līdzējus no riskiem. Būtu nepieciešama elastīga un paplašināta pieeja šī jautājuma risināšanā, ar normatīvo regulējumu minimizējot iespējas prettiesiskai rīcībai, izmantojot tiesiskās aizsardzības līdzekļus. Normatīvi regulējot gadījumus, kad saistību izpilde kādam

līdzējam ir kļuvusi pārmērīgi apgrūtināša sakarā ar apstākļu izmaiņām, un nosakot, kad pusēm ir pienākums veikt pārrunas ar mērķi grozīt līguma noteikumus, vienoties par līguma termiņa pagarinājumu, noteikt bargākas sankcijas līgumā uzņemto saistību neizpildes gadījumā, nosakot kreditora tiesības uz nodarītā kaitējuma atlīdzinājumu noteiktos termiņos un veidā, jāvadās no šādiem apsvērumiem: 1) apstākļu izmaiņa notika pēc līguma noslēgšanas, b) apstākļu izmaiņu nevarēja paredzēt līguma slēgšanas brīdī, c) tiesību aizskārējs nebija uzņēmies apstākļu izmaiņu risku.

Secinājumi: Veicot pētījumu, autors ir pamatījis, ka vienīgais Latvijas normatīvais akts, kurā izņēmuma kārtā ir ietverta apstākļu izmaiņu klauzula, ir Komerclikuma 478.pants, kas regulē franšīzes līgumu. Likumdevējs nav devis skaidrojumu tik īpašam regulējumam, tomēr jau tā esamība liecina par regulējuma nepieciešamību arī attiecībā uz citiem komercdarījumiem un darījumiem vispār.

Autors secina, ka līguma izpildes termiņa pagarinājums ir atzīstams un ar ANO konvencijas 61.pantu ir atzīts par tiesiskās aizsardzības līdzekli saistību nepildīšanas gadījumā.

Komerclikumā nav iekļauti komercētīsbās piemērojamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi, savukārt Civilprocesa likumā minētie civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi nav atzīstami par komerciālo apriti veicinošiem.

Autors secina, ka komercdarījuma termiņa pagarinājuma mērķis var būt gan tiesisks, gan prettiesisks. Lai komercdarījuma termiņa pagarinājums netiktu izmantots prettiesiski, nepieciešams ievērot komercētīsbu principus, kam ir ļoti būtiskā nozīme komercētīsbu veselīgajā funkcionēšanā. To piemērošana sekmē komersantu rīcības vienveidību un paredzamību, kas savukārt, palīdz paātrināt komerciālo apgrozību. Kaut arī šie principi nav rakstiski noformulēti, proti, nav tiešā veidā ierakstīti Komerclikumā, tomēr var teikt, ka tiem piemīt vispārsaistošs raksturs. Tātad galvenais akcents kāpēc pieļaujams un atbalstāms ir līguma izpildes termiņa pagarinājums - ir saskatāms tādas situācijas radīšanā, ka parādnieks apzinās, ka gadījumā, ja viņš termiņa pagarinājuma laikā nenovērs tiesību aizskārumu, pret viņu var lietot un lietot, bargākus līdzekļus, tai skaitā līguma vienpusēju izbeigšanu, vai tiesas ceļā prasot līguma atcelšanu

Literatūra

- [1] Par komercdarījumu tiesisko regulējumu. Konceptijas kopsavilkums. MK rīkojums Nr.731,izdots 16.11.2005., „LV” Nr.184, 17.11.2005. 1.punkts
- [2] Komerclikums. LR likums, pieņemts 13.04.2000. stājas spēkā 01.01.2002. „LV” Nr.158/160, 04.05.2000., 388.pants
- [3] Grozījumi Civillikumā. LR likums, pieņemts 23.05.2013. stājas spēkā 26.06.2013. „LV” Nr.112, 12.06.2013. ceturtās daļas trešās nodaļas otrā apakšnodaļas IV iedaļa
- [4] Par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/7/ES, pieņemta 16.02.2011. ES Oficiālais Vēstnesis 23.02.2011.
- [5] Civillikums. LR likums. Pieņemts 28.01.1937. spēkā no 01.09.1992. Valdības vēstnesis Nr.44, 24.02.1937.
- [6] Augstākās Tiesas Senāta Civillietu departamenta 12.01.2011. spriedums lietā SKC-25/2011
- [7] Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem.LR likums, pieņemts 19.06.1997., spēkā no 03.07.1997.. „LV” Nr. 170, 03.07.1997.
- [8] Torgāns K. Līgumu un deliktu tiesību problēmas. Rīga: TNA, 2013. (282 lpp) 101.lpp
- [9] Par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/7/ES, pieņemta 16.02.2011. ES Oficiālais Vēstnesis 23.02.2011.
- [10] Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par starptautiskajiem preču pirkuma-pārdevuma līgumiem.LR likums, pieņemts 19.06.1997., spēkā no 03.07.1997.. „LV” Nr. 170, 03.07.1997., 63.pants
- [11] Par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/7/ES, pieņemta 16.02.2011. ES Oficiālais Vēstnesis 23.02.2011., 13.punkts

- [12] Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros. Augstākā tiesa 2013/14. 5.lpp at.gov.lv/.../Tiesu_prakses.../Maksatnespeja_06_05_2
- [13] Turpat 6.lpp
- [14] Augstākās Tiesas Civillietu palātas 03.06.2010. spriedums lietā PAC-0287
- [15] Negodīgas komercprakses aizlieguma likums. LR likums, pieņemts 22.11.2007., spēkā no 01.01.2008., „LV” Nr. 199, 12.12.2007. 2.pants .
- [16] Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros. Augstākā tiesa 2013/14. 14.lpp at.gov.lv/.../Tiesu_prakses.../Maksatnespeja_06_05_2
- [17] Civilprocesa likums. LR likums, pieņemts 14.10.1998., stājas spēkā 01.03.1999. „LV” Nr.326/330, 03.11.1998. 1.pants
- [18] Turpat 192.pants
- [19] Augstākās Tiesas Senāta Civillietu departamenta 08.02. 2012. spriedums lietā Nr.SKC-240/2012.
- [20] Tiesu prakse lietās par darījumu apstrīdēšanu un zaudējumu piedziņu no parādnieka pārstāvjiem maksātnespējas procesu ietvaros. Augstākā tiesa 2013/14. 57.lpp at.gov.lv/.../Tiesu_prakses.../Maksatnespeja_06_05_2

References

- [1] The commercial legal framework. Concept summary. Cabinet Order No. 731, issued 16.11.2005., «E» No. 184, 17.11.2005. Paragraph 1
- [2] Commercial. Law, adopted 13.04.2000. It shall enter into force on 01.01.2002. «E» 158/160, 4.5.2000., 388. pants
- [3] Amendments to the Civil Code. Law, adopted 23.05.2013. shall enter into force on 26.06.2013. «E» 112, 12.6.2013. the fourth part of the third chapter of the second subdivision, Section IV
- [4] on combating late payment in commercial transactions. European Parliament and Council Directive 2011/7 / EU, adopted on 16.02.2011. EU Official Journal of 23.02.2011.
- [5] Civilikums. Law. Adopted 01/28/1937. effective from 01.09.1992. Government Gazette No. 44, 24.2.1937.
- [6] The Supreme Court Senate's Department of Civil 12.01.2011. Case SKC-25/2011
- [7] The United Nations Convention on the International Sale of Goods līgumiem.LR law, adopted 19.06.1997., Valid from 03.07.1997. «EN» No. 170, 07.03.1997.
- [8] Torgans K. Contract and tort law problems. Rīga: TNA, 2013 (282 pages) 101.lpp
- [9] on combating late payment in commercial transactions. European Parliament and Council Directive 2011/7 / EU, adopted on 16.02.2011. EU Official Journal of 23.02.2011.
- [10] The United Nations Convention on the International Sale of Goods līgumiem.LR law, adopted 19.06.1997., Valid from 07.03.1997 .. «EN» No. 170, 3.7.1997., Article 63
- [11] on combating late payment in commercial transactions. European Parliament and Council Directive 2011/7 / EU, adopted on 16.02.2011. EU Official Journal of 23.02.2011., Item 13
- [12] Judicial practice in cases of trade dispute and damages from the insolvency representative within. The Supreme Court 2013/14. page 5 at.gov.lv/.../Tiesu_prakses.../Maksatnespeja_06_05_2
- [13] Ibid p.6
- [14] The Supreme Court's Civil Chamber 03.06.2010. Case PAC-0287
- [15] Law on Prohibition of Unfair Commercial Practices. Law, adopted 22.11.2007., Valid from 01.01.2008., «EN» No. 199, 12.12.2007. Article 2.
- [16] Judicial practice in cases of trade dispute and damages from the insolvency representative within. The Supreme Court 2013/14. page 14 at.gov.lv/.../Tiesu_prakses.../Maksatnespeja_06_05_2

- [17] The Civil Procedure Law. Law, adopted 14.10.1998., Enters into force on 01.03.1999. «LV» No. 326/330, 03.11.1998. Article 1
- [18] Ibid 192
- [19] The Supreme Court Senate's Department of Civil 2.8. 2012 Case Nr.SKC-240/2012.
- [20] Judicial practice in cases of trade dispute and damages from the insolvency representative within. The Supreme Court 2013/14. page 57. at.gov.lv/.../Tiesu_prakses.../Maksatnespeja_06_05_2

Resume

The researchers support the view that the law cannot predict the circumstances under which the commercial transaction (contract) performance may become too cumbersome, and cannot specifically determine what remedies to use to protect the contracting parties from risks. It would require a flexible approach and further development of this issue, and the regulatory framework for minimizing a possible unlawful conduct through application of legal remedies. Regulatory framework is not sufficient where the obligations of one contracting party have become excessively onerous due to changes in circumstances and does not determine when the parties have an obligation to negotiate with a view to amend provisions of the contract, or to agree on the contract extension. There is a necessity to include tougher sanctions in the contract in the case of default, which will provide the creditor with the right to be compensated for damage caused by certain time limits. The following considerations may be used as guidelines as to the nature of circumstances justifying extension: 1) changes in the circumstances occurred after the conclusion of the contract, b) changes in the circumstances could not have been foreseen at the moment of concluding the contract, c) the offender had taken the risk to change the circumstances on his own.

The author concludes that the extension of the duration of a commercial transaction may have both legal and illegal aims. When in the case of a commercial transaction, the extension is used lawfully, it means that the principles of commercial law are respected, which will play a crucial role in a healthy functioning of commercial relations. It will help to promote business uniformity and predictability, which in turn, will help to speed up the commercial circulation. While these principles are not formulated in writing, that is, not directly recorded in the Commercial Law, however, one can say that they have generally binding nature. So the main focus of why it is admissible to support a contract term extension is justified by the creation of a situation, when the debtor is aware that if during the extension period he does not prevent the violation of the other party's rights, more severe measures against him can be used and will be used, including the contract unilateral termination or through the courts asking for cancellation of the contract.